

שמורת טבע עין גדי

בן אדם למקום

www.parks.org.il | *3639

צמחים

הריכוז הגדול ביותר בארץ של צמחים טרופיים, שחלקם נדירים ביותר, נמצא בנווה המדבר עין גדי, וזהו אף גבול תפוצתם הצפונית של חלק מהם. הבוטנאי מיכאל זחרי כתב כי בשנות ה-20 של המאה העשרים הייתה בעין גדי חורשת עצים ושיחים עבותה שבה שלטו שיזף, זקום, שיטים, מרואה וערף. ניצול חלק ממי שמורות עין גדי לצורכי ההתיישבות ועיבוד הקרקע לדלדלו את הצומח של הנווה. כיום ענשה "ירשת הטבע והגנים" מאמצים לאישוש אוכלוסיות המינים הנדירים בשטחי הנוווה.

להלן מנפה את **מיני הצמחים הטרופיים** הבולטים המצויים בשמורה: **שיזף מצוי** בעל פרי עסיסי דמוי תפוח קטן (דום), שמו של נחל דוד בערבית הוא ואדי אל סדייר על שם השיזף. לפי האמונה הנוצרית, כתר הקוצים שהונח על ראשו של ישו נעשה מענפי השיזף, ומכאן שמו המדעי של המין - "קוצי המשיח" - *Z. spina-christi*.

נפוצים בשמורה שני מיני שיטים היכרים בעליהם המנוצים: **שיטה סילינית**, שלה גזע יחיד ונוף מעוגל, ו**שיטה סוככנית**, שלה גזעים רבים וצורת סוכך אופיינית.

					
שיזף מצוי	שיטה סוככנית	שיטה סילינית	זקום מצרי	המדבר גדל בשמורת עין גדי . פירות הגופונן קטנים, עסיסיים, תלומים ודביקים, והם מאכל לטריטורמיות, בולבולים ועטלפי פירות.	זקום מצרי
					
עבת-עלים - עץ נדיר ביותר - וחמישה מהם גדלים בשמורת עין גדי. גם בנאות המדבר שממזרח לים המלח, בירדן, גדלים עצים ממין זה.					
מורינגה רותמית הוא עץ נדיר הגדל בארץ לאורך בקע ים המלח בתפוצה מקוטעת. הוא נראה כרוחם דול, והוא בולט בפריחתו הבה, בגוני ורוד-לבן, מן האביב ועד לסוף הקיץ. פרייו הוא תרמיל ארוך, הנותר תלוי על העץ גם לאחר פירוז הזרעיים.					

					
סלודורה פרסית	מורינגה רותמית	סלודורה פרסית , ספק עץ ספק שיזח ירוק-עד, ויצרת גוש ירק גדולים ודחוסים. העלים גדולים ובשרניים ומשמשים מאכל ליעלים ולשפנים.			
					
גרויה שעירה היא שיח נדיר שהובא לעין גדי מאוכלוסייה שצמחה בשטח שעליו בנוי כיום קיבוץ מצפה שלם. בשמורה נשתלו שיחים רבים ממין זה.					
אחי-חורגל אפריקני הוא מטפס נדיר ביותר הנתון בסכנת הכחדה. בשנות ה-90 של המאה העשרים נותר ממנו רק פרט אחד בשמורה, בבחל ערונות. כיום נעשים מאמצים לאוששו את אוכלוסייתו בשמורה.					

גרויה שעירה היא שיח נדיר שהובא לעין גדי מאוכלוסייה שצמחה בשטח שעליו בנוי כיום קיבוץ מצפה שלם. בשמורה נשתלו שיחים רבים ממין זה.

אחי-חורגל אפריקני הוא מטפס נדיר ביותר הנתון בסכנת הכחדה. בשנות ה-90 של המאה העשרים נותר ממנו רק פרט אחד בשמורה, בבחל ערונות. כיום נעשים מאמצים לאוששו את אוכלוסייתו בשמורה.

בן-הדורש גדול הוא סחלב, אשר נתגלה בשנת 1944 במדבר יהודה, בידי טוביה קושניר, חוקר טבע (שהיה אחד מן ה"ה"ה אשר נפלו בהר חברון). בשעתו היה גילוי מין זה בחזקת סנסציה בוטנית. כיום הוא גדל גם בבחל דוד ובנחל ערונות, בסדקי סלע לחים, ועדיין הוא נדיר ביותר.

בנוסף לצמחייה הטרופית, בולטת בשפעתה בשמורה גם **צמחיית נחלים**. עם צמחי הנחלים נמנים **עקבנה שכית**, **קנה מצוי**, **קנה-סוכך בבוה**, **סוף מצוי**, **פלגית שייחנית** ועוד. בבחל ערונות צומחים גם עצי **אשל ארץ-ישראלי**, **ערבה מחודדת** ו**צפצפת הפרת**. לא הרחק מהמים, על גבי המדרונות הצחיחים, גדלים **צמחי מדבר**, אשר מותאמים לחום ועמידים ביובש. הבולטים שבהם הם **זוגן השיש וטרסל מדברי**.

בעין גדי גדלה גם **צמחייה ים-תיכונית** ובה **חצב מצוי**, **מצץ סורי** ואחרים. בחורפים נשומים, נוספים על כל אלה צמחים חד-שנתיים **כמקור-החסידיה** למיניו, **חומעה ורודה** ו**שולח הערבות** היוצרים מרבדי פריחה ססגוניים.

באפיקי הנחלים גדלים טחבים ושרכים **כשערות שולמית** המעטרים עשרות נביעות קטנות הנוטפות מהסלע טיפה אחר טיפה.

קנה מצוי

זוגן השיח

שערות שולמית

יונקים

על וושפן הם הבולטים שבין בעלי החיים הגדולים בעין גדי, והם מזכרים במקרא: "הרים הגבהים ליעלים סלעים מוקסה לשפנים" (תהלים ק"ד 18)

זכרי יעלים

לשמורת טבע עין גדי

רשות הטבע והגנים מאחלת לך שהות נעימה במקום.

השמורה נועדה להבטיח את המשך קיומם של הנוף, המעיינות והמפלים, הצומח, החי ושרידי העבר.

זכור: בעלי החיים, הצמחים, המים, הסלעים ושרידי העבר הם חלק בלתי נפרד מן השמורה, ואילו אנו - המבקרים - אורחים לזמן קצר.

שמירה על כללי ההתנהגות שלהלן תבטיח את שלמות השמורה, את בטיחותכם ואת הנאתכם מהשהייה בה.

כללי התנהגות בשמורת טבע עין גדי

- ההצעה בחי, בצומח ובדומם - אסורה!
- אין להאכיל את בעלי החיים. מזונם הטבעי מצוי בשמורה, וכל מזון אחר עלול להזיק לבריאותם!
- אין להכניס מזון לשמורה. האכילה מותרת רק בחניונים המיועדים לכך.
- אין להכניס כלבים ובעלי חיים אחרים לשמורה! לשימושכם, הוקמו כלובים בכניסה לשמורה.
- אין להכניס כלי נגינה ומכשירי רדיו לשמורה. שמרו על השקט ותיהנו מקולות הטבע. עישון והבערת אש בתחומי השמורה - אסורים בהחלט, בשל סכנת שרפות!
- אין לטפס על קירות מבנים עתיקים ואין להיכנס לחללי מבנים שאינם מורשים בכניסה. שהייה בשמורה בשעות החשכה - אסורה בהחלט! תנינו לילה בחוף עין גדי.
- שמרו על הניקיון וקחו את האשפה עמכם.
- טיפוס מצוקים וגלישה מהם - אסורה!
- ההליכה מותרת בשבילים המסומנים בלבד. ירידה מהשבילים מסכנת אתכם ומטיילים אחרים ופוגעת בשמורה.
- יש להצטייד במפת סימון שבילים מעודכנת בקנ"מ 1:50,000.
- יש להצטייד ב-5 ליטר מים לאדם ליום. אין להסתמך על מקורות מים טבעיים לשתיה. הקפידו לנועף ועלי הליכה ולחבוש כובע.
- בחורף ובקונות המעבר קיימת סכנת שיטפונות. בעונות אלו אין ללכת באפיקי נחלים או לחצותם.
- בשמורה סומנו אזורים שסגורים למטיילים מטעמי בטיחות או מטעמי שמירת הטבע - הכניסה אליהם אסורה!

בנווה המדבר עין גדי מצויים מקורות מים ומזון החיוניים לחיות הבר. הגבלת שעות הביקור בשמורה מאפשרת לבעלי החיים גישה שקטה ובטוחה למשאבים אלו.

השמורה פתוחה כל יום בשעות 8:00-16:00 בחורף, ובשעות 8:00-17:00 בקיץ (הגדרת העונות לפי שעון חורף ושעון קיץ).

לנוחיותך טבלה (ראה להלן) של מסלולי טיול בשמורה לפי דרגת קושי ומשך ההליכה בהם.

נשמח לסייע לכם בתכנון שהותכם בשמורה ולהשיב על שאלותיכם:

טלפונים: 08-6584517, 08-6584285; פקס: 08-6520228

כתיבה: אבי דוד; **עריכה:** דפנה לביא ז"ל
ציור מפה: שלום קולור; **עריכת לשון:** עדנה חכם-בסקין ונועה מוטר
ציולומים: ארכיון צילומים - רשות הטבע והגנים
הפקה: עדי גרינבאום
© הוצאת רשות הטבע והגנים

אפיון המסלולים

מוקד ההתיישבות היהודית בעין גדי הקדומה מן המאות 6-3 לסה"נ.
רצפת בית הכנסת - מעשה פסיפס - מעוטרת בבעלי חיים ובה גם כתובות. הביקור בבית
הכנסת יכול להשתלב בראשיתו או בסופו של כל מסלול אחר בשמורה.

נחמל דוד תחתון - מסלול העיבור במפלים בברכות מים עם צומח של נזר איתן ושיאם במפל דוד. בתחילת המסלול אפשר לראות ריכוז עצים האופייניים לשמורה: שיטים, שיץ, זקום, ערף ואחרים. המסלול מונגש למוגבלים בתנועה רק עד לנקודת התצפית על המפל.

מפל דוד, מעיין שולמית, מערת דודים, מעיין עין גי - מסלול נופי שממנו תצפו את המערה המדברית של יום ההלל. אפשר להכיר בו את הצומח הטבעי של השומרה וההדר הנדלן של ימינו. מעל מפל דוד נמצאת "מערת דודים" שהיא מערה קארסטית. הדרך עוברת ליד אתרים ארכאולוגיים: המקדש הכלכלי, טחנת קמח, ברכות אגירה עתיקות ומדרגות שלחין לעיבוד חקלאי.

נחל ערוגות - טיול באפיק קניוני של אחד מהגדולים שבנחלי מדבר יהודה. המסלול עובר בנוף פראי שופע מים בכל עונות השנה. (בטבלה מפורטים מסלול קצר ומסלול ארוך).

שביל צפית, הקניון היבש, מעיין עין גדי, נחל דוד תחתון - מסלול נופי על קו "התפר" שבין החלק המדברי של השמורה לבין נווה המדבר. אפשר ללכת על הגדה הצפונית של נחל דוד, לרדת

אל חלקו הקניוני והיבש עד למפל היבש, ולחזור דרך הגדה הדרומית של הנחל. מהמפל היבש נשקפת תצפית יפה אל המורד של נחל דוד, ים המלח והרי מואב באופק במזרח.

שלושת המסלולים שלהלן עולים אל רמת המדבר, שממנה נשקף נוף מרהיב אל מדבר יהודה ובמערב ואל ים המלח והרי מואב במזרח. המעלות הקדומים הם מעלה עין גדי (מעלה הציץ) ומעלה האיסיים. המסלולים הם:

- עליה דרך בית ספר שדה עין גדי **לרר ישי**, הליכה ברמת המדבר עד **מצפה עין גדי**; ירידה
במעלה הציף) ובחבל דוד **תחתון**, יציאה דרך קופת השמורה **בנחל דוד**.
עליה **תחל נחל גדי** **מעלי עין גדי**, עלייה **בתחתון**, דרך **מצפה הציף)** אל **מצפה עין גדי**,
ירידה **במעלה בני המושבים אל נחל ערבות**, יציאה דרך קופת השמורה **בנחל ערבות**.
עליה **מקיבוץ עין גדי** **במעלה צוריה** אל רמת המדבר, ירידה **במעלה האיסיים** אל **נחל ערבות**,
יציאה דרך קופת השמורה **בנחל ערבות**.

טבלת מסלולי טיול מומלצים בשמורת עין גדי

מסלול	דרגת קושי*	משך ההליכה (בשעות)	נקודת התחלה	נקודת סיום	תחילת ההליכה	הפרדת
בית הכנסת העתיק	1	1/2	בית הכנסת	בית הכנסת	15:30	אשר לקבל הדרכה והפעלות מיוחדות, בתיאום מראש
נחל דוד תחתון: מפל דוד	1	1	הקופה בנחל דוד	הקופה בנחל דוד	15:00	יש לצאת ממפל דוד לא יאוחזר מהשעה 15:30
נחל דוד עליון: מפל דוד, מעיין שולמית, עינת דודים, מעיין עין גדי	2	4-3	מפל דוד	הקופה בנחל דוד את תל גורן	13:30	יש לצאת ממערת דודים לא יאוחזר מהשעה 14:30; יש לצאת ממעיין עין גדי לא יאוחזר מהשעה 15:00

*דרגות קושי: 1 - קל; 2 - בינוני; 3 - קשה; 4 - קשה מאוד.

מסלול	דרגה	משך ההליכה (בשעות)	נקודת התחלה	נקודת סיום	תחילת הליכה	הערות
בחל ערוגות (מסלול קצר): הממפל הנסתר	2	3-2	הקופה בנחל ערוגות	הקופה בנחל ערוגות	14:00	יש לצאת מהמפל הנסתר לא יאחור מהשעה 15:00
מחל ערוגות (מסלול ארוך): המפל הנסתר, המבוכות העליונות	3	5-4	הקופה בנחל ערוגות	הקופה בנחל ערוגות	12:00	יש לצאת מהמפל הנסתר עד שעה 15:00. את המסלול מהמפל הנסתר בלברכות העליונות יש להתחיל עד השעה 13:00
שביל צפית, הקיפון היבש, מעין עין גדי, נחל דוד תחתון	3	6-4	בית ספר שדה	הקופה בנחל דוד	12:00	מסוכן בעת שיטפונות!

¹דרגות קושי: 1 - קל; 2 - בינוני; 3 - קשה; 4 - קשה מאוד.

****השעות על-פי שעון חורף; בשעון קיץ ניתן להוסיף שעה**

מקרא:

- מספר כביש / כביש 90
- שביל הליכה (ראו דוגמת קושי בטבלה למטה)
- שביל מסומן במפת סימון שבילים
- כיוון הליכה מומלץ
- מעין
- מפל זורם / יבש
- עתיקות
- מצוק
- תצפית
- מטעים
- שירותים
- חניה
- חנות מזכרות
- שולחנות פיקניק
- תחנת מידע וקופה
- מי שתייה
- מזנון
- כלובי בעלי חיים
- תאים לשמירת חפצים
- אין מעבר למטיילים

המפה אינה לפי קנה מידה מדויק

מסלול	דרגת קושי*	מסך ההליכה (בשניות)	נקודת התחלה	נקודת סיום	תחילת הליכה	הערות
הרשי, מצפה עין גדי, מעלה עין גדי (מעלה הציץ), נחל דוד תחתון	4	7-9	בית ספר שדה	הקופה בנחל דוד	8:00	בשל קושי המסלול ואורכו, חובה לייצע את צוות השמורה על כניסה למסלול!
חל גורן, מעיין עין גדי, מעלה עין גדי (מעלה הציץ), מצפה עין גדי, מעלה בני המושבים, נחל ערענות	4	8-6	חל גורן	הקופה בנחל ערענות	8:00 עד 9:00	בשל קושי המסלול ואורכו, חובה לייצע את צוות השמורה על כניסה למסלול!
מעלה צריה, רמת חובר, מעלה הליסיים, נחל ערענות	4	7-9	שער קיבוץ עין גדי	הקופה בנחל ערענות	8:00	בשל קושי המסלול ואורכו, חובה לייצע את צוות השמורה על כניסה למסלול!

⁴דרגות קושי: 1 - קל; 2 - בינוני; 3 - קשה; 4 - קשה מאוד.

***השעות על-פי שעון חורף; בשעון קיץ ניתן להוסיף שעה**